

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЧЕРНЕЦЬКА ОЛЕНА ВАСИЛІВНА

УДК 343.13:343.98:341.48

**КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНІ ЗАСАДИ
РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ
МИРУ, БЕЗПЕКИ ЛЮДСТВА ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВОПОРЯДКУ**

12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність»

**Реферат дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук**

Ірпінь – 2026

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі кримінального права та процесу Державного податкового університету

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Гусєва Влада Олександрівна,

Харківський національний університет внутрішніх справ,
завідувач кафедри криміналістики та судової експертології

доктор юридичних наук, професор,

заслужений юрист України

Кучинська Оксана Петрівна,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
професор кафедри криміналістики
Навчально-наукового інституту права

доктор юридичних наук, професор

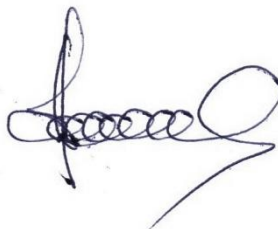
Сергєєва Діана Борисівна,

Національна академія Служби безпеки України,
головний науковий співробітник лабораторії № 1
науково-організаційного центру

Захист відбудеться «11» вересня 2026 року о 10⁰⁰ год на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 27.855.02 в Державному податковому університеті за адресою: 08205, Київська область, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного податкового університету за адресою: 08205, Київська область, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Ігор ГРИЦЮК

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України зумовила безпрецедентне зростання кількості кримінальних проваджень щодо кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Переважну більшість таких кримінальних проваджень становлять провадження, зареєстровані за ст. 438 КК України («Воєнні злочини») (99 % з усіх складів кримінальних правопорушень Розділу XX Особливої частини КК України). Так, за даними Офісу Генерального прокурора, 2022 року було зареєстровано 60 387 кримінальних проваджень за ст. 438 КК України, з яких 49 483 перебували в провадженні органів безпеки, а 11 429 – органів Національної поліції України. 2023 року кількість зареєстрованих кримінальних проваджень зросла до 60 944, із яких 53 463 розслідувались органами безпеки, 8 079 – органами Національної поліції України та 19 – Державним бюро розслідувань. 2024 року було зареєстровано 28 788 кримінальних проваджень цієї категорії, з яких 26 322 перебували в провадженні органів безпеки, 2 971 – органів Національної поліції України та 29 – Державного бюро розслідувань. Станом на кінець червня 2025 року зареєстровано ще 26 356 кримінальних проваджень, із яких 23 059 перебували в провадженні органів безпеки, 3 611 – органів Національної поліції України та 9 – Державного бюро розслідувань¹.

Отже, із початку повномасштабної збройної агресії російської федерації загальна кількість зареєстрованих кримінальних проваджень за ст. 438 КК України перевищила 176 тисяч, що свідчить про безпрецедентний масштаб кримінального переслідування за кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Незважаючи на те, що, відповідно до правил підслідності, основний обсяг таких кримінальних проваджень розслідують органи безпеки, значна їхня кількість перебуває також у провадженні органів Національної поліції України та Державного бюро розслідувань. Це обумовлено не лише надзвичайно великим навантаженням на органи безпеки, а й потребою в забезпеченні оперативного документування кримінальних правопорушень безпосередньо після їхнього вчинення. Територіальна розгалуженість підрозділів Національної поліції України, їхня постійна присутність у регіонах, оперативний доступ до місць подій, потерпілих і свідків, а також можливість невідкладного проведення першочергових слідчих (розшукових) дій об'єктивно зумовили залучення цих органів до документування зазначеної категорії кримінальних правопорушень.

Тому документування фактів агресії, порушень законів і звичаїв війни, застосування заборонених методів ведення війни, посягань на цивільне населення, об'єкти цивільної інфраструктури, культурні цінності та інші об'єкти, що перебувають під захистом міжнародного гуманітарного права, стало одним із пріоритетних напрямів діяльності органів правопорядку України. За сучасних умов саме ефективність розслідування цієї категорії кримінальних правопорушень значною мірою визначає можливість реалізації принципу невідворотності

¹ Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування / Офіс Генерального прокурора : офіційний вебсайт. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/prozareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>

кримінальної відповідальності, захисту прав потерпілих, забезпечення міжнародного правосуддя та формування належної доказової бази для національних і міжнародних судових інституцій.

Варто наголосити, що розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку здійснюється в умовах активних бойових дій, тимчасової окупації окремих територій, масового переміщення населення, руйнування об'єктів критичної інфраструктури, потреби в проведенні слідчих (розшукових) дій на деокупованих територіях, широкого використання цифрових технологій, відкритих джерел інформації, супутникових знімків, матеріалів безпілотних літальних апаратів та інформації, отриманої в межах міжнародного кримінального співробітництва. Такі умови потребують переосмислення традиційних підходів до організації досудового розслідування, доказування, взаємодії правоохоронних органів і застосування спеціальних процесуальних механізмів, зокрема спеціального кримінального провадження (*in absentia*).

Потреба в проведенні цього дослідження зумовлена також активним розвитком міжнародного кримінального правосуддя, розширенням співробітництва України з Міжнародним кримінальним судом, Євроюстом, спільними слідчими групами, міжнародними моніторинговими місіями та іншими міжнародними організаціями. Ефективне використання результатів такого співробітництва вимагає вдосконалення національного кримінального процесуального законодавства, гармонізації його положень із міжнародними стандартами, а також розроблення сучасних криміналістичних рекомендацій щодо документування, збирання, перевірки та оцінки доказів.

Окремі кримінальні процесуальні, криміналістичні та міжнародно-правові аспекти розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку досліджували в своїх працях Ю. П. Аленін, В. В. Арешонков, І. В. Басиста, В. П. Бахін, В. Д. Берназ, Т. В. Варфоломеева, А. А. Вознюк, Г. П. Власова, А. Ф. Волобуєв, В. І. Галаган, В. Г. Гончаренко, І. В. Гора, В. А. Журавель, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, І. І. Когутич, В. А. Колесник, В. О. Коновалова, В. С. Кузьмічов, Є. Д. Лук'янчиков, В. Т. Малярєнко, В. Т. Нор, М. А. Погорецький, М. В. Салтєвський, Р. Л. Степанюк, О. В. Таран, О. Ю. Татаров, В. В. Тіщенко, В. В. Топчій, Л. Д. Удалова, К. О. Чаплинський, С. С. Чернявський, Ю. М. Чорноус, М. С. Цуцкірідзе, К. П. Шевчишена, В. Ю. Шепітько, В. В. Юсупов та ін.

Попри вагомий внесок зазначених учених у розвиток кримінального процесуального та криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, низка актуальних питань залишається недостатньо дослідженою. Зокрема, потребують комплексного наукового осмислення особливості організації досудового розслідування цієї категорії кримінальних правопорушень в умовах повномасштабної збройної агресії, кримінальні процесуальні засади застосування спеціального кримінального провадження (*in absentia*), особливості доказування із використанням цифрових джерел доказової інформації, результатів OSINT-досліджень і матеріалів міжнародних організацій, процесуальний порядок їхнього використання, критерії оцінки таких доказів, а також механізми взаємодії правоохоронних органів і

міжнародних інституцій під час документування й розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Саме потреба в комплексному вирішенні вказаних наукових і практичних проблем зумовила вибір теми цього дисертаційного дослідження, визначила його мету, завдання та структуру.

Зазначені обставини й зумовили обрання теми дисертації, визначили об'єкт і предмет дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дисертацію виконано відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019); Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020); Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021); Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023); Стратегії забезпечення права кожного на справедливий суд та функціонування системи правосуддя в Україні на 2024–2028 роки (Указ Президента України від 11 червня 2024 року № 361/2024); Стратегії зовнішньополітичної діяльності України (Указ Президента України від 26 серпня 2021 року № 448/2021), а також положень Кіотської декларації щодо розширення можливостей попередження злочинів, кримінального правосуддя та верховенства права (схвалена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 76/181 від 16 грудня 2021 року). Робота відповідає Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки України на 2022–2026 роки (наказ Міністерства освіти і науки України від 03 лютого 2022 року № 109). Роботу виконано в межах науково-дослідної роботи кафедри кримінального права та процесу Державного податкового університету «Розслідування кримінальних правопорушень (кримінальні процесуальні та криміналістичні аспекти)» (державний реєстраційний № 0121U113579).

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Державного податкового університету від 09 квітня 2026 року (протокол № 14).

Мета і завдання дослідження. *Метою* роботи є теоретичне узагальнення та розв'язання комплексної наукової проблеми щодо формування теоретико-прикладних кримінальних процесуальних і криміналістичних засад розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку з розробленням пропозицій і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення законодавства та відповідної правозастосовної практики.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *завдання*:

- охарактеризувати стан наукових розробок і методологію дослідження розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку;
- розкрити поняття, види й специфіку кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку;
- проаналізувати зарубіжний досвід розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку й визначити перспективи його використання в Україні;

- визначити систему обставин, що підлягають доказуванню під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку;

- виокремити й класифікувати типові слідчі ситуації, що виникають на початковому етапі розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку;

- дослідити особливості використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку;

- охарактеризувати криміналістичні особливості проведення огляду місця події під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку;

- розкрити тактичні особливості проведення допиту учасників кримінального провадження під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку;

- визначити особливості проведення інших слідчих (розшукових) і процесуальних дій під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку;

- дослідити особливості проведення спеціального досудового розслідування щодо кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку;

- проаналізувати особливості доказування в справах про кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку;

- охарактеризувати взаємодію правоохоронних органів під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку;

- висвітлити правові засади міжнародного співробітництва під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку;

- розкрити форми міжнародного співробітництва під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку;

- визначити особливості співробітництва України з Міжнародним кримінальним судом та іншими міжнародними правоохоронними організаціями під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Предмет дослідження – кримінальні процесуальні та криміналістичні засади розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та вирішення обумовлених нею завдань використано комплекс загальнонаукових (аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, узагальнення, аналогія, моделювання тощо) і спеціальних методів наукового пізнання. Їхнє застосування забезпечило всебічне

дослідження кримінальних процесуальних і криміналістичних засад розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. *Діалектичний метод* використано для дослідження кримінальних процесуальних і криміналістичних аспектів розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку в єдності їх змісту та форми, виявлення закономірностей розвитку національного законодавства й міжнародних механізмів кримінального переслідування осіб, причетних до вчинення міжнародних злочинів (розділи 1–5). *Системно-структурний метод* застосовано для дослідження механізму розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку як цілісної системи взаємопов'язаних процесуальних, криміналістичних, організаційних і міжнародно-правових елементів, а також для аналізу структури предмета доказування, системи слідчих (розшукових) дій та форм міжнародного співробітництва (розділи 1–5). *Історико-правовий метод* використано для вивчення генези міжнародно-правового регулювання відповідальності за кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, становлення національного законодавства України в цій сфері, а також розвитку наукових підходів до їхнього розслідування (підрозділи 1.1–1.3). *Формально-логічний метод* застосовано під час аналізу понятійно-категоріального апарату дослідження, визначення сутності й змісту кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, формулювання авторських дефініцій і наукових висновків, а також у процесі дослідження особливостей доказування та процесуальної діяльності під час їхнього розслідування (розділи 1–5). *Порівняльно-правовий (компаративістський) метод* використано для аналізу законодавства зарубіжних держав, міжнародно-правових актів, практики міжнародних кримінальних судових установ і національних моделей розслідування міжнародних злочинів з метою виявлення позитивного досвіду та можливостей його імплементації у вітчизняне законодавство й правозастосовну практику (підрозділ 1.3, розділ 5). *Метод моделювання* застосовано під час розроблення криміналістичних рекомендацій щодо організації та проведення слідчих (розшукових) дій, формування типових слідчих ситуацій, алгоритмів дій слідчого й прокурора, а також у процесі обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства України та міжнародного співробітництва у сфері розслідування міжнародних злочинів (розділи 2–5). *Соціологічні методи* (анкетування, інтерв'ювання, експертне опитування) використано з метою з'ясування позицій слідчих, прокурорів, суддів, адвокатів, експертів та інших фахівців щодо проблемних питань розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, а також оцінювання ефективності чинного механізму їх документування та розслідування (розділи 2–5). *Статистичні методи* застосовано для аналізу емпіричних даних, офіційної статистичної інформації правоохоронних органів України, узагальнення результатів вивчення матеріалів кримінальних проваджень, судової практики, а також оцінювання сучасного стану й тенденцій розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку (розділи 1–5). *Метод документального аналізу* використано під час дослідження міжнародних договорів, актів Організації

Об'єднаних Націй, Ради Європи, Європейського Союзу, Римського статуту Міжнародного кримінального суду, рішень міжнародних судових інституцій, матеріалів спільних слідчих груп та інших документів, що регламентують порядок документування й розслідування міжнародних злочинів (розділи 1, 4, 5).

Використання зазначених методів у їхньому взаємозв'язку забезпечило об'єктивність, достовірність та наукову обґрунтованість отриманих результатів, сформульованих висновків і пропозицій щодо вдосконалення кримінальних процесуальних і криміналістичних засад розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнені матеріали 440 кримінальних проваджень за ст. 436–447 КК України; результати опитування 250 респондентів (145 слідчих Національної поліції України і Служби безпеки України, 60 прокурорів, 15 детективів), які безпосередньо здійснювали розслідування кримінальних правопорушень зазначеної категорії; інформаційно-аналітичні матеріали Офісу Генерального прокурора, Національної поліції України, Верховного Суду, Державної судової адміністрації України й низки міжнародних інституцій: Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи, Організації з безпеки і співробітництва в Європі, Європейського Союзу, Європейського суду з прав людини, Міжнародного кримінального суду, Міжнародної комісії з питань зниклих безвісти, міжнародних правозахисних організацій та моніторингових місій.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим в Україні комплексним монографічним дослідженням, в якому реалізовано доктринальний підхід до формування теоретико-прикладних кримінальних процесуальних і криміналістичних засад розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку з визначенням напрямів розв'язання низки фундаментальних і прикладних проблем. Найсуттєвішими вважаються такі положення:

вперше:

– розроблено наукові основи комплексної методики розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, що ґрунтуються на поєднанні кримінально-правових (відповідно до положень розділу XX Особливої частини Кримінального кодексу (далі – КК) України), міжнародно-правових (вид збройного конфлікту; статус потерпілих і правопорушників; зв'язок діяння зі збройним конфліктом; системність або широкомасштабність протиправних дій) і криміналістично значущих (механізм кримінально протиправної діяльності; джерела доказової інформації; слідова картина; особа правопорушника та його місце в системі військового підпорядкування; територіальні й безпекові умови документування) критеріїв, взаємозв'язок яких визначає структуру методики, зміст предмета доказування, типові слідчі ситуації, напрями планування та особливості проведення слідчих (розшукових) й інших процесуальних дій на підконтрольних і деокупованих територіях, тимчасово окупованих територіях та в районах ведення бойових дій;

– встановлено, що предмет доказування в кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, який поряд з обставинами, передбаченими ст. 91 КПК України,

охоплює обставини: існування та характер збройного конфлікту; зв'язок конкретного діяння зі збройним конфліктом; статус потерпілих і правопорушників; системний або широкомасштабний характер протиправних дій; взаємозв'язок між окремими епізодами; структуру командування, характер підпорядкування та роль особи в реалізації спільного кримінально протиправного плану, що забезпечує узгодження національного процесу доказування з вимогами міжнародного кримінального та міжнародного гуманітарного права;

– на основі диференціації завдань кримінального провадження систематизовані типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування за сукупністю взаємопов'язаних критеріїв (джерело й обсяг первинної інформації; територіальне розташування та можливість доступу до місця події; стан збереження слідової картини; наявність відомостей про особу правопорушника й місце її перебування; безпекова обстановка; місцезнаходження потерпілих і свідків; наявність міжнародного елементу) та розроблено відповідні алгоритми дій слідчого й прокурора, що визначають зміст криміналістичних версій, тактичні завдання, послідовність першочергових процесуальних дій, напрями використання спеціальних знань, цифрових технологій і механізмів міжнародного співробітництва;

– сформовано кримінальну процесуальну модель роботи із сучасними джерелами доказової інформації, яка охоплює їх класифікацію на традиційні процесуальні, цифрові, відкриті (OSINT) та міжнародні; порядок виявлення, фіксації, вилучення або копіювання, збереження, перевірки автентичності та процесуального використання; фіксацію технічних характеристик електронних файлів і застосування хеш-ідентифікаторів; документування безперервності збереження цифрової інформації; забезпечення можливості перевірки її допустимості стороною захисту, а також систему спеціальних критеріїв оцінки, до яких віднесено простежуваність походження, верифікованість, контекстуальну узгодженість, цифрову цілісність, відтворюваність результатів перевірки та процесуальну інтегрованість;

– розроблено проєкт Інструкції з організації взаємодії правоохоронних органів та інших суб'єктів під час документування й розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку на деокупованих територіях і в районах ведення бойових дій, у якому визначено принципи, суб'єктний склад, функції та алгоритми координації діяльності органів досудового розслідування, прокуратури, оперативних підрозділів, військових формувань, органів Державної служби України з надзвичайних ситуацій, експертних установ та інших суб'єктів; порядок проведення першочергових слідчих (розшукових) дій, обміну доказовою інформацією, залучення спеціалістів, передачі речових і цифрових доказів, забезпечення безперервності їх збереження та взаємодії з міжнародними судовими установами, організаціями й спільними слідчими групами;

– обґрунтовано способи імплементації положень Люблянсько-Гаазької конвенції про міжнародне співробітництво під час розслідування та переслідування злочину геноциду, злочинів проти людяності, воєнних злочинів та інших міжнародних злочинів до кримінального й кримінального процесуального законодавства України, що передбачає нормативне закріплення універсальної юрисдикції на підставі присутності особи; реалізацію принципу *aut dedere aut judicare* («видати або судити»); розширення механізмів міжнародної правової допомоги та

діяльності спільних слідчих груп; посилення процесуальних гарантій потерпілих і механізмів відшкодування заподіяної їм шкоди; врегулювання конкуренції прохань Міжнародного кримінального суду (далі – МКС) та запитів іноземних держав, а також уточнення підстав відмови у виконанні прохань МКС відповідно до Римського статуту;

удосконалено:

– класифікацію кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку за рахунок їхнього розподілу: за особливостями механізму кримінально протиправної діяльності – на управлінські, бойові, системні й організаційно-забезпечувальні; за характером джерел доказової інформації – на кримінальні правопорушення з переважанням документальних, матеріально-фіксованих, цифрових доказів і зі змішаним типом доказування, що створює підґрунтя для диференціації відповідних програм розслідування, визначення типових слідчих ситуацій та вибору оптимального комплексу процесуальних і криміналістичних засобів;

– характеристики особи правопорушника з урахуванням його належності до військових формувань держави-агресора, місця в структурі військового або іншого організаційного підпорядкування, характеру виконуваних функцій, фактичних повноважень, ролі в підготовці та реалізації кримінально протиправного плану, а також зв'язку між наказами, діями підпорядкованих осіб і наслідками вчиненого діяння;

– систему планування досудового розслідування як засобу подолання інформаційної невизначеності в умовах воєнного стану через установлення залежності між конкретною слідчою ситуацією, змістом криміналістичних версій, тактичними завданнями, послідовністю слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, формами залучення спеціалістів, використанням цифрових технологій і міжнародних механізмів отримання доказової інформації;

– організаційно-тактичні засади огляду місця події залежно від виду об'єкта та характеру наслідків кримінального правопорушення (місця ракетних, артилерійських і авіаційних ударів; руйнування об'єктів цивільної та критичної інфраструктури; масових убивств, катувань, незаконного утримання цивільних осіб і масових поховань), площі території, стану слідової картини та рівня безпекових ризиків із комплексним використанням фото- й відеофіксації, безпілотних авіаційних систем, аерофотозйомки, супутникових даних, тривимірного моделювання, геоінформаційних систем і геопросторової прив'язки;

– систему тактичних прийомів допиту потерпілих, свідків, підозрюваних, військовополонених відповідно до їхнього процесуального статусу, військовослужбовців, представників міжнародних організацій та інших осіб через поєднання криміналістичних рекомендацій із травма-інформованим підходом, міжнародними стандартами захисту прав людини, залученням психологів і перекладачів, мінімізацією повторної травматизації, використанням дистанційної участі та цифрових засобів фіксації показань;

– системно-функціональний підхід до використання спеціальних знань під час документування та розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії, який передбачає залучення фахівців у галузях судової медицини, молекулярної генетики,

військової справи, балістики, вибухотехніки, інженерії, цифрової криміналістики, психології, геоінформаційних технологій і міжнародного гуманітарного права, проведення комплексів судових експертиз, аналіз супутникових даних, матеріалів безпілотних систем, відкритих джерел інформації та застосування тривимірної реконструкції події;

– кримінальні процесуальні засади спеціального досудового розслідування (*in absentia*) щодо кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку в частині належного повідомлення підозрюваного, забезпечення права на захист, перегляду судових рішень, ухвалених за відсутності обвинуваченого, використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і створення спеціалізованого інформаційного порталу з можливістю персоналізованого доступу після електронної ідентифікації особи;

– теоретичні положення щодо форм міжнародного співробітництва під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку через визначення їхнього кримінального процесуального, організаційного й криміналістичного значення, особливостей діяльності спільних слідчих груп, участі міжнародних експертів і місій, виконання запитів про міжнародну правову допомогу, екстрадиції та передачі осіб МКС, міжнародного інформаційного обміну й використання спеціалізованих баз доказової інформації;

дістало подальший розвиток:

– положення щодо структури комплексної методики розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, яка охоплює загальні теоретико-методологічні засади й прикладні програми розслідування окремих видів і груп таких правопорушень, диференційовані за механізмом кримінально протиправної діяльності, джерелами доказової інформації, слідчими ситуаціями та умовами проведення процесуальних дій;

– напрями використання зарубіжного досвіду розслідування міжнародних злочинів, що передбачають запровадження структурних розслідувань; утворення спеціалізованих підрозділів; розширення практики діяльності спільних слідчих груп; нормативне врегулювання використання цифрової інформації, матеріалів OSINT і супутникових даних; створення Єдиного державного реєстру міжнародних кримінальних правопорушень і централізованого банку доказової інформації;

– положення щодо первинного документування місць учинення кримінальних правопорушень військовослужбовцями в разі, коли через бойові дії, мінну небезпеку, тимчасову окупацію території або інші об'єктивні обставини своєчасне прибуття уповноважених суб'єктів досудового розслідування є неможливим, із подальшою передачею зафіксованих матеріалів органу досудового розслідування та їхнім належним процесуальним оформленням;

– наукові підходи до проведення пред'явлення для впізнання, слідчого експерименту, освідування, обшуку, тимчасового доступу до речей і документів, отримання зразків для експертного дослідження та призначення судових експертиз в умовах воєнного стану з урахуванням обмеженого доступу до територій, значного проміжку часу після події, перебування учасників провадження за межами України,

використання дистанційних форм участі та потреби в забезпеченні збереження цифрової доказової інформації;

– аргументація щодо вдосконалення переліку кримінальних правопорушень, стосовно яких допускається спеціальне досудове розслідування, зокрема вилучення ст. 445 КК України з переліку, передбаченого ч. 2 ст. 297-1 КПК України, у зв'язку з віднесенням цього діяння до кримінальних проступків, та доповнення зазначеної процесуальної норми посиланням на ст. 346-2 КК України;

– положення щодо використання міжнародних стандартів доказування та практики міжнародних судових установ під час визначення обставин, що підлягають доказуванню, оцінювання матеріалів міжнародних організацій, цифрових даних і результатів OSINT-досліджень, а також забезпечення можливості використання одержаних доказів у національному кримінальному провадженні та міжнародному кримінальному судочинстві;

– напрями вдосконалення системи кримінальних правопорушень, передбачених розділом XX Особливої частини КК України, через усунення термінологічних і системних неузгодженостей, гармонізації положень статей 437 і 438 КК України з міжнародним кримінальним і міжнародним гуманітарним правом, нормативного врегулювання відповідальності за злочини проти людяності й командної відповідальності, що сприятиме правильній кримінально-правовій кваліфікації та визначенню належних напрямів розслідування;

– правові та організаційні засади співробітництва України з МКС у частині реалізації принципу комплементарності, виконання прохань Суду, проведення процесуальних дій на території України, розмежування передачі особи МКС та екстрадиції, вирішення конкуренції прохань МКС і запитів іноземних держав, захисту потерпілих і свідків та використання одержаної доказової інформації в національному й міжнародному кримінальному провадженні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що обґрунтовані в дисертації положення впроваджені й можуть бути використані в:

– *науково-дослідній роботі* – для подальших наукових досліджень проблем кримінальних процесуальних і криміналістичних засад розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку (акти впровадження Державного податкового університету від 19 травня 2026 року та Національної академії внутрішніх справ від 24 грудня 2024 року);

– *законотворчій діяльності* – під час підготовки змін до чинного законодавства України щодо розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку (довідка Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності від 29 квітня 2026 року № 147д9/9-07);

– *практичній діяльності* – як рекомендації під час практичної діяльності органів досудового розслідування, прокуратури, судів, адвокатів, а також у процесі проведення занять щодо підвищення кваліфікації (довідка Адвокатського об'єднання «ЮС ФОРТІС» від 25 березня 2026 року № 25/03-7);

– *освітньому процесі* – для проведення різних форм занять зі здобувачами вищої освіти денної та заочної форм навчання за такими навчальними дисциплінами: «Судові та правоохоронні органи», «Кримінальне процесуальне право України», «Криміналістика» (акти впровадження Державного податкового університету від

17 лютого 2026 року та Національної академії внутрішніх справ від 24 грудня 2024 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною, завершеною науковою працею. Сформульовані в ній положення, узагальнення, висновки, рекомендації та пропозиції обґрунтовано на підставі самостійно проведених досліджень.

У науковій статті «Практика Європейського суду з прав людини у здійсненні правосуддя», опублікованій спільно з О. Андрійченко, автором особисто проаналізовано практику Європейського суду з прав людини щодо забезпечення права на справедливий судовий розгляд та визначено її значення для вдосконалення кримінального процесуального законодавства України.

У науковій статті «Міжнародні стандарти права на життя людини: проблеми забезпечення в умовах збройного конфлікту», опублікованій спільно з В. Шилінговим, автором особисто досліджено міжнародно-правові стандарти забезпечення права на життя в умовах збройного конфлікту, проаналізовано практику міжнародних судових інституцій щодо захисту цього права та обґрунтовано напрями вдосконалення національного законодавства з урахуванням норм міжнародного гуманітарного права.

У науковій статті «International humanitarian law and ecocide: the war in Ukraine as a case study», опублікованій у співавторстві з Т. Дуюною, М. Вознюком, С. Корецьким та В. Шилінговим, автором особисто досліджено кримінально-процесуальні та міжнародно-правові аспекти документування фактів екоциду в умовах збройної агресії проти України.

У науковій статті «Accountability of Public Officials for Committing Criminal Offenses Against Justice», опублікованій спільно з А. Воронцовим, М. Семенишиним, І. Залієвською та С. Єгоровим, автором особисто досліджено кримінальні процесуальні аспекти забезпечення притягнення до відповідальності службових осіб за вчинення кримінальних правопорушень проти правосуддя, проаналізовано міжнародні стандарти в цій сфері та обґрунтовано напрями вдосконалення національного законодавства.

У науковій статті «Public Participation in Crime Prevention in Ukraine», опублікованій спільно з П. Гарасимом, С. Галаганом, А. Патиком, Л. Патик та О. Гуміним, автором особисто досліджено правові й організаційні засади участі громадськості в запобіганні кримінальним правопорушенням, проаналізовано сучасні форми взаємодії населення та правоохоронних органів і визначено напрями підвищення ефективності такої взаємодії в Україні.

У науковій статті «Combating Criminal Offenses Against Peace, Human Security and International Legal Order in the Conditions of Sustainable Development», опублікованій спільно з В. Коваленком, І. Єрусалимовим, В. Філашкіним і В. Савіцьким, автором особисто досліджено сучасні кримінальні процесуальні й криміналістичні проблеми розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, а також обґрунтовано напрями вдосконалення механізмів протидії зазначеним кримінальним правопорушенням.

У науковій статті «Use of Special Knowledge in the Investigation of Criminal Offences Against Peace and Security of Mankind», опублікованій спільно з

А. Антощуком, Ю. Терещенком, І. Красюком та В. Михайловим, автором особисто досліджено процесуальні й криміналістичні особливості використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

У науковій статті «Institutional and Legal Mechanism for Combating Crimes Against Peace and Security of Humanity in Ukraine», опублікованій спільно з А. Мацолою, І. Нестеровою, М. Вишневською, Ю. Комаринською та О. Павлюк, автором особисто досліджено інституційно-правові засади діяльності суб'єктів, уповноважених здійснювати розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

У науковій статті «Environmental Challenges and Economic Cooperation between Ukraine and the EU: Prospects for Sustainable Development», опублікованій спільно з В. Кононенком та Ю. Фокіним, автором особисто досліджено міжнародно-правові аспекти забезпечення екологічної безпеки в умовах збройної агресії.

У науковій статті «Creating and Sources of Romano-Germanic Law», опублікованій спільно з В. С. Шилінговим, автором особисто проаналізовано особливості формування романо-германської правової сім'ї, її джерельну базу, роль нормативно-правового акта як основного джерела права та значення романо-германської правової традиції для розвитку правової системи України.

У розділі «Human Rights and Modernization of the Constitution of Ukraine» колективної монографії «Innovations in Science: The Challenges of Our Time», опублікованому спільно з В. С. Шилінговим, автором особисто досліджено конституційно-правові засади забезпечення прав людини в умовах модернізації Конституції України та визначено напрями їхнього подальшого розвитку відповідно до міжнародних стандартів.

У розділі «Правова система суспільства: загальнотеоретичне дослідження» колективної монографії «Проблеми публічного та приватного права», опублікованому спільно з В. С. Шилінговим, автором особисто досліджено загальнотеоретичні підходи до розуміння правової системи суспільства, її структури, функцій і взаємозв'язку з правовою культурою, правосвідомістю й механізмом правового регулювання.

У тезах доповіді «Забезпечення балансу між безпекою та правами людини в умовах війни: дотримання стандартів ЄС в Україні», опублікованих спільно з К. С. Лісовою, автором особисто проаналізовано особливості забезпечення балансу між безпековими потребами держави та дотриманням прав людини в умовах війни, обґрунтовано потребу в дотриманні принципів пропорційності, законності й необхідності відповідно до стандартів Європейського Союзу.

У тезах доповіді «Конституційні гарантії екологічних прав людини», опублікованих спільно з В. П. Кононенком, автором особисто досліджено конституційні засади забезпечення екологічних прав людини й визначено основні напрями вдосконалення механізмів їх реалізації та захисту.

У тезах доповіді «Особливості формування та функціонування права романо-германського типу», опублікованих спільно з В. С. Шилінговим, автором особисто проаналізовано особливості формування та функціонування права романо-

германського типу, визначено його характерні ознаки, систему джерел і тенденції сучасного розвитку.

Ідеї та розробки, що належать співавторам, разом з якими були опубліковані наукові статті, в дисертації не використовувалися. Для аргументації окремих положень дисертації використовувалися наукові праці інших учених, на які зроблено посилання.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації обговорювалися на кафедрі кримінального права та процесу Державного податкового університету. Результати дослідження були оприлюднені на науково-практичних конференціях і круглих столах, зокрема: «Проблеми забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану» (м. Ірпінь, 15 травня 2024 року); «Європейський вибір України у контексті світових політичних процесів» (м. Київ, 14 березня 2019 року); «Міжнародне право ХХІ століття: сучасність та майбутнє» (м. Ірпінь, 25 травня 2022 року); «Україна на шляху інтеграції до Європейського Союзу: здобутки, виклики та перспективи» (м. Ірпінь, 8 травня 2025 року); «Захист прав людини в Україні в умовах воєнного стану» (м. Ірпінь, 8 жовтня 2025 року); «Права людини в сучасних умовах: гуманістичний та безпековий вимір» (м. Ірпінь, 29 листопада 2023 року); «Проблеми професійної підготовки в умовах євроінтеграції освітнього процесу: погляд науковців і практиків» (м. Київ, 25–26 березня 2021 року); «Міжнародне право: *de lege praeterita, instante, futura*» (м. Одеса, 8 грудня 2017 року); «Сучасні проблеми правової системи України» (м. Київ, 26 листопада 2015 року).

Публікації. Основні положення дисертації відображено у 39 публікаціях, з яких 4 статті – у виданнях, які проіндексовані у базах даних Scopus; 3 статті – у наукових періодичних виданнях інших держав; 17 статей – у наукових фахових виданнях України, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України; 9 тез доповідей науково-практичних конференцій і круглих столів та 6 публікацій, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із переліку умовних позначень, вступу, п'яти розділів, що містять п'ятнадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 514 сторінок, з них основний текст – 421 сторінка, список використаних джерел – 46 сторінок (404 найменувань) та 5 додатків на 47 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується актуальність обраної теми дисертаційного дослідження, розкриваються стан її наукової розробленості та науково-теоретична основа, зв'язок роботи з науковими програмами, планами й темами; визначаються об'єкт, предмет, мета, завдання та методи дослідження; висвітлюється наукова новизна, практичне значення отриманих результатів і форми їхньої апробації, зазначено структуру й обсяг дисертації.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 «Стан наукових розробок і методологія дослідження розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку» проаналізовано наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів щодо проблеми розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Зроблено висновок, що, незважаючи на наявність значного масиву наукових праць, присвячених кримінально-правовим, міжнародно-правовим і кримінологічним аспектам кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, питання їхнього криміналістичного та кримінального процесуального забезпечення досі не отримали комплексного наукового осмислення. Це зумовлено насамперед безпрецедентним характером сучасної російсько-української війни, масштабами вчинених кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, появою нових джерел доказової інформації, активним використанням цифрових технологій, а також широким залученням міжнародних механізмів документування та притягнення винних осіб до відповідальності.

Проведений аналіз наукової літератури свідчить, що недостатньо дослідженими залишаються теоретичні засади криміналістичної класифікації та криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, організаційні засади їхнього досудового розслідування, типові слідчі ситуації та алгоритми ухвалення процесуальних і тактичних рішень. Подальшого наукового осмислення потребують особливості доказування у відповідних кримінальних провадженнях, використання цифрових доказів, матеріалів відкритих джерел інформації (OSINT), супутникових знімків, геопросторових даних та інших сучасних джерел доказової інформації. Крім того, недостатньо розробленими залишаються питання тактики проведення окремих слідчих (розшукових) і процесуальних дій, використання спеціальних знань, організації спеціального досудового розслідування (*in absentia*), а також міжнародного співробітництва під час розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії. Доведено потребу у формуванні сучасної криміналістичної концепції розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії, яка б відповідала сучасним викликам правозастосовної практики.

У межах дослідження методологічних засад розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку особливу увагу приділено застосуванню принципу синергії, використання якого дало змогу забезпечити комплексне поєднання положень кримінального процесуального права, криміналістики, міжнародного кримінального й міжнародного гуманітарного права, кримінології та судової експертології. Застосування зазначеного методологічного підходу дало нагоду розглядати процес розслідування як цілісну систему взаємопов'язаних правових, організаційних і криміналістичних елементів, сформулювати комплексну криміналістичну характеристику кримінальних правопорушень цієї категорії, визначити закономірності механізму їх вчинення та слідоутворення, встановити особливості доказування, організації взаємодії суб'єктів розслідування, використання спеціальних знань і цифрових доказів, а також

розробити науково обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення кримінальних процесуальних і криміналістичних засад їхнього розслідування.

У підрозділі 1.2 *«Поняття, види та специфіка кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку»* встановлено, що поєднання в розділі XX Особливої частини КК України кримінальних правопорушень, відмінних за безпосереднім об'єктом, механізмом учинення, джерелами доказової інформації та особливостями доказування, за відсутності їхньої криміналістичної систематизації ускладнює кримінально-правову кваліфікацію, визначення напрямів розслідування й вибір належних процесуальних засобів. Для розв'язання цієї проблеми під кримінальними правопорушеннями проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку запропоновано розуміти передбачені розділом XX Особливої частини КК України суспільно небезпечні винні діяння, що посягають на суспільні відносини у сфері забезпечення миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку й за вчинення яких установлено кримінальну відповідальність.

Систематизовано кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку за: механізмом кримінально протиправної діяльності виокремлено управлінські, бойові, системні й організаційно-забезпечувальні діяння; особливостями доказування – діяння з переважанням документальних, матеріально фіксованих, цифрових або поєднанням різних джерел доказової інформації.

Доведено, що запропонована класифікація має прикладне значення, оскільки дає змогу для кожної групи визначити обставини, що підлягають доказуванню, характерні джерела доказової інформації, типові слідчі ситуації, послідовність першочергових слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, доцільні криміналістичні засоби, тактичні прийоми й форми міжнародного співробітництва. Отже, класифікацію покладено в основу диференціації рекомендацій щодо розслідування окремих видів кримінальних правопорушень цієї категорії.

Запропоновано усунути виявлені нормативні неузгодженості через уточнення структури й термінології розділу XX Особливої частини КК України; узгодження положень ст. 437, 438, 442 і 442-1 КК України з відповідними положеннями Римського статуту Міжнародного кримінального суду; конкретизацію форм співучасті у вчиненні таких діянь, а також удосконалення кримінального процесуального порядку їхнього доказування. Відповідні зміни до КК України та КПК України систематизовано в окремому додатку до дисертації.

У підрозділі 1.3 *«Зарубіжний досвід розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку»* здійснено аналіз законодавства та практики розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку в державах, які імплементували положення міжнародного кримінального та міжнародного гуманітарного права до національних правових систем.

Особливу увагу приділено досвіду Німеччини, Литви, Латвії, Данії, Іспанії, Хорватії, Болгарії, Албанії та Грузії, де сформовано спеціалізовані механізми документування й розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, а також ефективні моделі міжнародного

співробітництва з Міжнародним кримінальним судом, Євроюстом і спільними слідчими групами.

За результатами дослідження обґрунтовано доцільність використання окремих елементів зарубіжного досвіду в Україні. Зокрема, запропоновано законодавчо врегулювати механізм структурних розслідувань міжнародних кримінальних правопорушень, удосконалити процесуальний порядок використання цифрових доказів, створити спеціалізовані підрозділи з розслідування міжнародних злочинів, розширити можливості міжнародного співробітництва, створити Єдиний державний реєстр міжнародних кримінальних правопорушень і централізований банк доказової інформації, а також удосконалити правове регулювання спеціального досудового розслідування (*in absentia*).

Доведено, що імплементація кращих європейських практик має здійснюватися з урахуванням особливостей національної системи кримінальної юстиції та сучасних умов документування кримінальних правопорушень, учинених під час збройної агресії російської федерації проти України. У зв'язку з цим обґрунтовано потребу в подальшій гармонізації кримінального та кримінального процесуального законодавства України з міжнародними стандартами, розробленні спеціалізованих криміналістичних методик розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, запровадженні єдиних стандартів документування доказової інформації та вдосконаленні системи професійної підготовки працівників органів кримінальної юстиції.

Розділ 2 «Особливості початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Перелік обставин, що підлягають доказуванню під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку»* встановлено, що основною проблемою визначення предмета доказування в кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку є формальне застосування загального переліку обставин, передбачених ст. 91 КПК України, без його конкретизації відповідно до ознак складу кримінального правопорушення, закріпленого певною нормою розділу XX Особливої частини КК України. Наслідком цього можуть бути неповнота доказування, помилки в кримінально-правовій кваліфікації та неправильне визначення напрямів розслідування. Для розв'язання зазначеної проблеми обґрунтовано науковий підхід, за яким предмет доказування формується за взаємопов'язаною системою: норма КК України – ознака складу кримінального правопорушення – обставина, що підлягає доказуванню, – процесуальне джерело доказу – слідча (розшукова) або інша процесуальна дія. Відповідно, у провадженнях за ст. 438 КК України поряд із загальними обставинами встановленню підлягають наявність і вид збройного конфлікту, зв'язок діяння з ним, охоронюваний міжнародним гуманітарним правом статус потерпілих осіб або об'єктів, характер застосованих засобів і методів ведення воєнних дій, зміст наказів, роль кожної причетної особи та наслідки діяння. За ст. 442 КК України доказуються належність потерпілих до національної, етнічної, расової чи релігійної групи, вчинення передбаченого законом діяння та мета повного або

часткового знищення такої групи; за ст. 442-1 КК України – наявність широкомасштабного або систематичного нападу на цивільне населення, вчинення передбаченого цією статтею діяння в межах такого нападу, цивільний статус потерпілих та обізнаність особи про напад.

Систематизовано обставини, що підлягають доказуванню, за такими групами: подія кримінального правопорушення; винуватість, форма вини, мотив, мета й роль кожної причетної особи; вид і розмір заподіяної шкоди та причинний зв'язок; обставини, що впливають на ступінь тяжкості, вилучають кримінальну відповідальність або зумовлюють ухвалення передбаченого КПК України процесуального рішення. Встановлення таких обставин здійснюється за допомогою процесуальних джерел, передбачених ч. 2 ст. 84 КПК України: показань, речових доказів, документів і висновків експертів. Матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису, комп'ютерні дані та відомості з відкритих джерел не становлять самостійного процесуального джерела й набувають доказового значення після їх одержання, перевірки, збереження та оформлення відповідно до КПК України. Запропонований підхід забезпечує обґрунтований вибір першочергових процесуальних дій залежно від ознак конкретного кримінального правопорушення й слідчої ситуації, запобігає втраті доказової інформації та забезпечує повноту розслідування.

У підрозділі 2.2 «Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку» досліджено проблему формування типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування таких кримінальних правопорушень. Встановлено, що наявні класифікації недостатньо враховують вплив бойових дій, тимчасової окупації територій, обмеженого доступу до місця події, руйнування або зміни слідової картини, переміщення потерпілих і свідків, а також перебування причетних осіб за межами України, що ускладнює визначення першочергових завдань, спричиняє втрату доказової інформації та порушення послідовності проведення процесуальних дій. Для розв'язання цієї проблеми запропоновано визначати типову слідчу ситуацію за сукупністю криміналістично значущих ознак: джерелом і змістом первинної інформації; доступністю місця події; станом збереження слідів; наявністю відомостей про потерпілих, свідків і правопорушників; можливістю проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій; місцезнаходженням причетних осіб і потребою в міжнародному співробітництві.

Виокремлено чотири типові слідчі ситуації. Перша – місце події доступне, сліди збереглися, відомості про правопорушника відсутні або неповні. Основними завданнями визначено забезпечення безпеки учасників, огляд місця події, трупів і пошкоджених об'єктів, вилучення слідів, допит потерпілих і свідків, призначення експертиз та встановлення причетних осіб. Друга – доступ до місця події обмежений або неможливий через бойові дії чи тимчасову окупацію. Першочерговими є перевірка первинної інформації, встановлення та дистанційний допит очевидців, витребування документів, одержання фото- й відеоматеріалів, комп'ютерних даних і відомостей із відкритих джерел з подальшим процесуальним оформленням, а також планування огляду після відновлення безпечного доступу. Третя ситуація характеризується встановленням правопорушника та його перебуванням на

підконтрольній Україні території. Алгоритм охоплює перевірку причетності особи, обшук, тимчасовий доступ до речей і документів, вилучення засобів зв'язку, допити та проведення експертиз. Четверта – особу встановлено, однак вона перебуває на тимчасово окупованій території або за межами України. Пріоритетними визначено збирання доказів її участі, встановлення місцезнаходження, вирішення питань щодо розшуку, спеціального досудового розслідування та застосування передбачених КПК України форм міжнародного співробітництва.

Обґрунтовано, що для кожної ситуації має формуватися окремий комплекс криміналістичних версій і процесуальних дій, а відомості з відкритих джерел, результати супутникового спостереження та матеріали, одержані із застосуванням безпілотних систем, підлягають перевірці й оформленню відповідно до КПК України. Реалізація запропонованих алгоритмів передбачає узгоджену взаємодію слідчого з оперативними підрозділами, спеціалістами, експертними установами, військовими формуваннями та уповноваженими органами іноземних держав. Такий підхід забезпечує своєчасне визначення завдань розслідування, належну послідовність дій і збереження доказової інформації.

У підрозділі 2.3 *«Використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку»* встановлено несистемність і несвоечасність використання спеціальних знань під час розслідування, позаяк залучення спеціалістів нерідко здійснюється вже після втрати або неналежної фіксації слідів, без попереднього визначення фахівця, завдань його участі та відповідних технічних засобів. За результатами анкетування, нестачу спеціалістів під час огляду місця події зазначили 57,2 % респондентів, відсутність відповідних технічних засобів – 48,4 %, що підтверджує потребу в упорядкуванні організаційних і тактичних засад застосування спеціальних знань. Для розв'язання цієї проблеми запропоновано системно-функціональний підхід, відповідно до якого вид спеціальних знань визначається залежно від об'єкта дослідження, характеру слідів, обставин, що підлягають доказуванню, та змісту запланованої процесуальної дії. Виокремлено дві основні процесуальні форми: залучення спеціаліста для надання консультаційної та технічної допомоги під час слідчих (розшукових) дій і проведення судової експертизи з одержанням висновку експерта. Участь спеціаліста охоплює пошук, виявлення, фіксацію, вилучення та збереження слідів, відбір зразків, застосування технічних засобів, надання пояснень із питань, що належать до його компетенції, сприяння у визначенні виду експертизи й формулюванні запитань експертові.

Визначено, що під час огляду місць вибухів і обстрілів залучаються вибухотехніки, сапери та криміналісти; під час огляду тіл і масових поховань – судово-медичні експерти, лікарі й фахівці з молекулярно-генетичних досліджень; у процесі вилучення комп'ютерних даних – спеціалісти із цифрової криміналістики. Залучення вибухотехніків зазначили 91,2 % опитаних, судових експертів – 85,6 %. Вивчення кримінальних проваджень засвідчило, що у 85 % випадків речові докази вилучалися за участю відповідних спеціалістів.

Обґрунтовано призначення судово-медичних і молекулярно-генетичних експертиз для встановлення причин смерті та ідентифікації загиблих; вибухотехнічних і балістичних – для визначення виду боєприпасу та механізму

ураження; комп'ютерно-технічних – для дослідження комп'ютерних даних; екологічних – для встановлення характеру й розміру шкоди довкіллю.

Запропоновано алгоритм застосування спеціальних знань: визначення об'єктів і завдань; обрання профілю спеціаліста та технічних засобів; забезпечення його участі в процесуальній дії; належне пакування, збереження й опис вилучених об'єктів; відбір зразків; визначення виду експертизи та оцінювання її висновку разом з іншими доказами. Використання безпілотних систем, геоінформаційних технологій, 3D-моделювання, супутникових зображень і відомостей із відкритих джерел допускається за умови їхньої належної фіксації, перевірки та процесуального оформлення. Такий підхід мінімізує втрату слідів і забезпечує одержання допустимих доказів.

Розділ 3 «Проведення окремих процесуальних дій під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Особливості огляду місця події під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку»* досліджено особливості організації огляду місця події в кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Встановлено, що в умовах сьогодення порядок огляду неповною мірою враховує мінну небезпеку, повторні обстріли, значну площу руйнувань, множинність осередків і швидку втрату слідів тощо та зумовлює несвоечасність і поверховість огляду, неповну фіксацію обстановки та втрату об'єктів, важливих для встановлення механізму події й причетних осіб. Відтак запропоновано диференціювати порядок огляду залежно від виду місця події, характеру слідової картини та рівня небезпеки. Виокремлено місця ракетних, авіаційних і артилерійських ударів; зруйновані об'єкти цивільної та критичної інфраструктури; місця вбивств, катувань і незаконного утримання; масові поховання; території, забруднені вибухонебезпечними предметами. Для кожного різновиду визначено межі огляду, склад слідчо-оперативної групи, відповідних спеціалістів, технічні засоби, типові сліди й послідовність їх виявлення, фіксації, вилучення та збереження.

Запропоновано алгоритм огляду, що охоплює: оцінювання безпекової обстановки, припинення доступу сторонніх осіб та обстеження території вибухотехніками; визначення меж і секторів огляду; орієнтувальну, оглядову, вузлову та детальну фото- й відеофіксацію; геопросторову прив'язку об'єктів; виявлення вирв, уламків боєприпасів, слідів вибуху, біологічних слідів, тіл загиблих і пошкоджених об'єктів; їх нумерацію, опис, пакування та направлення на експертне дослідження. Під час огляду масових поховань передбачено обов'язкову участь судово-медичного експерта, індивідуальну фіксацію кожного тіла, відбір зразків для молекулярно-генетичної експертизи та зіставлення з відомостями про безвісти зниклих осіб.

Обґрунтовано використання панорамної фотофіксації, застосування якої зазначили 85,2 % опитаних, безпілотних літальних апаратів – 80,4 %, геолокації – 77,6 %, 3D-моделювання – 59,6 %. Результати їхнього застосування повинні відображатися в протоколі огляду та додатках до нього із зазначенням технічного

засобу, умов і послідовності фіксації, збереженням первинних файлів та їхніх метаданих. Відомості з відкритих джерел і супутникові зображення використовуються для планування та перевірки результатів огляду, але набувають доказового значення лише після одержання й оформлення відповідно до КПК України.

Запропонований порядок забезпечує повноту фіксації слідової картини та збереження доказової інформації. На його практичній потребі наголосили 87,6 % респондентів.

У підрозділі 3.2 *«Особливості тактики проведення допиту під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку»* досліджено криміналістичні особливості проведення допиту як однієї із найбільш інформативних слідчих (розшукових) дій під час розслідування кримінальних правопорушень зазначеної категорії. Наголошено, що специфіка проведення допиту зумовлена характером міжнародних злочинів, значною кількістю потерпілих і свідків, їхньою психологічною травматизацією, перебуванням багатьох учасників кримінального провадження за межами України, потребою у використанні міжнародної правової допомоги та дотриманням міжнародних стандартів захисту прав людини.

Проаналізовано сучасні наукові підходи до організації та тактики проведення допиту потерпілих, свідків, підозрюваних, військовополонених, цивільних осіб, які перебували на тимчасово окупованих територіях, а також представників міжнародних організацій, журналістів, волонтерів і військовослужбовців. Встановлено, що ефективність допиту значною мірою залежить від належної підготовки слідчого, правильного визначення предмета допиту, вибору тактичних прийомів, забезпечення психологічного контакту з допитуваною особою та врахування особливостей її процесуального статусу й психоемоційного стану.

Особливу увагу приділено тактичним особливостям проведення допиту осіб, які зазнали фізичного чи психологічного насильства, були свідками масових убивств, катувань, сексуального насильства, депортації, незаконного позбавлення волі або інших тяжких порушень міжнародного гуманітарного права. Обґрунтовано потребу в застосуванні травма-інформованого підходу, який передбачає мінімізацію повторної психологічної травматизації потерпілих, залучення психологів, перекладачів та інших спеціалістів, а також використання спеціальних методик комунікації з особами, які пережили воєнні злочини.

Досліджено особливості дистанційного допиту із застосуванням технологій відеоконференцз'язку, використання механізмів міжнародної правової допомоги для отримання показань осіб, які перебувають за межами України, а також процесуальні й тактичні аспекти фіксації результатів допиту. Визначено переваги використання сучасних цифрових технологій, які забезпечують оперативність отримання доказової інформації, її належну процесуальну фіксацію та можливість подальшого використання в міжнародному кримінальному судочинстві.

На підставі аналізу матеріалів кримінальних проваджень і результатів проведеного соціологічного дослідження встановлено найбільш поширені проблеми проведення допиту в кримінальних провадженнях щодо міжнародних злочинів, серед яких психологічний стан потерпілих і свідків, труднощі встановлення

місцезнаходження окремих осіб, мовний бар'єр, дефіцит часу, значний обсяг інформації, що підлягає перевірці, а також недостатнє використання сучасних криміналістичних і психологічних методик проведення допиту.

Зроблено висновок, що підвищення ефективності допиту під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку забезпечується комплексним поєднанням сучасних криміналістичних рекомендацій, психологічних методик, цифрових технологій, міжнародних стандартів документування міжнародних злочинів і належної взаємодії органів досудового розслідування з міжнародними організаціями, експертами й правоохоронними органами інших держав.

У підрозділі 3.3 *«Проведення інших слідчих (розшукових) процесуальних дій під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку»* досліджено криміналістичні особливості організації та проведення комплексу інших процесуальних дій, спрямованих на формування належної доказової бази в кримінальних провадженнях зазначеної категорії. Наголошено, що ефективність документування міжнародних злочинів забезпечується лише за умови комплексного проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, які взаємодоповнюють одна одну та формують єдину систему доказування.

Проаналізовано процесуальні й тактичні особливості проведення пред'явлення для впізнання, слідчого експерименту, освідування, обшуку, тимчасового доступу до речей і документів, отримання зразків для експертних досліджень, призначення та проведення судових експертиз, використання цифрових доказів, а також інших процесуальних заходів, потрібних для встановлення обставин кримінального правопорушення. Обґрунтовано, що вибір конкретних процесуальних засобів визначається характером слідчої ситуації, особливостями механізму вчинення міжнародного злочину, специфікою доказової інформації та можливістю її отримання в умовах воєнного стану.

Особливу увагу приділено використанню цифрових доказів, матеріалів фото- й відеофіксації, супутникових знімків, відкритих джерел інформації (OSINT), електронних документів, даних мобільного зв'язку, соціальних мереж, геолокаційної інформації та інших сучасних джерел доказової інформації. Визначено особливості їхнього процесуального оформлення, забезпечення автентичності, цілісності та допустимості відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства України та міжнародних стандартів доказування.

Досліджено особливості призначення й проведення судових експертиз у кримінальних провадженнях щодо міжнародних злочинів, визначено їхнє місце в системі доказування та обґрунтовано потребу в широкому залученні спеціалістів різних галузей знань. Наголошено, що комплексне використання можливостей судово-медичних, молекулярно-генетичних, балістичних, вибухотехнічних, комп'ютерно-технічних, екологічних, будівельно-технічних та інших експертиз забезпечує повне, всебічне й об'єктивне дослідження обставин кримінального правопорушення.

Обґрунтовано потребу в активному використанні механізмів міжнародного співробітництва під час проведення окремих процесуальних дій, залучення

міжнародних експертів, спільних слідчих груп, міжнародних гуманітарних організацій та інших суб'єктів, діяльність яких спрямована на документування міжнародних злочинів. Визначено, що саме комплексне поєднання процесуальних можливостей національного кримінального провадження із сучасними міжнародними механізмами документування створює належні передумови для ефективного розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Зроблено висновок, що вдосконалення тактики проведення інших слідчих (розшукових) і процесуальних дій має ґрунтуватися на широкому використанні сучасних цифрових технологій, спеціальних знань, міжнародних стандартів кримінального судочинства, результатів міжвідомчої взаємодії та криміналістичних рекомендацій, адаптованих до умов воєнного стану, що забезпечує підвищення ефективності досудового розслідування, повноту доказування та належну реалізацію принципу невідворотності відповідальності за міжнародні злочини.

Розділ 4 «Розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку в умовах правового режиму воєнного стану» містить три підрозділи.

У підрозділі 4.1 *«Особливості здійснення спеціального досудового розслідування щодо кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку»* встановлено, що перебування особи на тимчасово окупованій території України, території держави-агресора або за межами України не є достатньою підставою для цієї процедури. Формальний підхід до підтвердження статусу підозрюваного, факту переховування, місцезнаходження та належного повідомлення створює ризик відмови в задоволенні клопотання, визнання процесуальних порушень і недотримання права на захист. Перебування підозрюваного на тимчасово окупованій території або території держави-агресора у 85 % випадках є найбільш типовою слідчою ситуацією.

Обґрунтовано, що рішення про ініціювання спеціального досудового розслідування має ґрунтуватися на перевірці сукупності передбачених КПК України умов: набуття особою статусу підозрюваного; її повноліття; віднесення інкримінованого діяння до злочинів, щодо яких допускається така процедура; наявність доказів переховування на тимчасово окупованій території України або території держави-агресора з метою ухилення від кримінальної відповідальності та/або оголошення в міжнародний розшук; ухвалення рішення про передачу підозрюваного для обміну як військовополоненого та здійснення такого обміну; дотримання порядку виклику й повідомлення; обов'язкова участь захисника; постановлення ухвали слідчого судді. До типових недоліків клопотань віднесено непідтвердження належного повідомлення про підозру й виклику, місцезнаходження особи, оголошення її в міжнародний розшук та умисного переховування від органів слідства й суду. Наголошено, що спеціальний порядок не змінює вимог до належності, допустимості та достовірності доказів і не звільняє сторону обвинувачення від перевірки як викривальних, так і виправдувальних обставин.

Запропоновано алгоритм дій слідчого й прокурора: зібрати достатні докази для повідомлення про підозру; вжити та зафіксувати заходи щодо вручення повідомлення й виклику особи; встановити її місцезнаходження та обставини, які підтверджують

свідоме ухилення; забезпечити участь захисника; підготувати мотивоване клопотання відповідно до ст. 297-2 КПК України; долучити документи на підтвердження кожної законодавчої умови; після одержання ухвали здійснювати розслідування за загальними правилами з особливостями глави 24-1 КПК України.

За результатами аналізу практики Європейського суду з прав людини визначено, що ключовою гарантією правомірності процедури *in absentia* є доведення фактичної обізнаності особи про кримінальне провадження або її однозначної відмови від участі в ньому. Для посилення цієї гарантії запропоновано створити єдиний спеціалізований інформаційний портал із відкритою інформацією про провадження та можливістю отримання персоналізованих відомостей після електронної ідентифікації. Такий портал має доповнювати, а не замінювати передбачений ст. 297-5 КПК України порядок вручення процесуальних документів і виклику підозрюваного. Запропонований підхід забезпечує баланс між невідворотністю кримінальної відповідальності та правом особи на захист.

У підрозділі 4.2 «Особливості доказування в кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку» встановлено, що доказування ускладнюють множинність епізодів, масштабність наслідків, обмежений доступ до місць подій та одержання матеріалів у межах міжнародного співробітництва.

Окрему увагу приділено проблемам використання цифрових джерел доказової інформації в кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. На підставі аналізу матеріалів кримінальних проваджень встановлено, що основними проблемами залишаються відсутність єдиного процесуального порядку фіксації цифрової інформації, складність підтвердження її автентичності, забезпечення цілісності електронних даних і безперервного ланцюга їхнього збереження, а також особливості використання матеріалів, отриманих від військовослужбовців, журналістів, волонтерів, міжнародних організацій та інших осіб, які здійснювали первинне документування міжнародних кримінальних правопорушень.

З метою усунення зазначених проблем запропоновано доповнити КПК України окремою статтею «Виявлення, фіксація, вилучення та використання цифрових джерел доказової інформації», у якій визначити поняття цифрового джерела доказової інформації, встановити обов'язкову фіксацію технічних характеристик електронних файлів, використання криптографічних засобів підтвердження їхньої цілісності (хеш-ідентифікаторів), порядок документування безперервного ланцюга збереження цифрової інформації, процедуру перевірки її автентичності, особливості використання цифрових матеріалів із різних електронних інформаційних ресурсів, а також процесуальні гарантії реалізації права сторони захисту на перевірку допустимості таких доказів. Запропоновані зміни підтримані практичними працівниками та спрямовані на гармонізацію кримінального процесуального законодавства України із сучасними міжнародними стандартами документування міжнародних кримінальних правопорушень.

У підрозділі 4.3 «Взаємодія правоохоронних органів під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку» наголошено на взаємодії органів досудового розслідування,

прокуратури, оперативних підрозділів, експертних установ, військових формувань і підрозділів ДСНС. Встановлено, що на деокупованих територіях і в районах бойових дій відсутність узгодженого плану спричиняє дублювання заходів, несвоєчасний обмін інформацією, невизначеність виконавців і порушення порядку передавання вилучених об'єктів. Для розв'язання проблеми розроблено проєкт Інструкції з організації взаємодії правоохоронних органів та інших суб'єктів під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку на деокупованих територіях і в районах ведення бойових дій, в якому закріплено повноваження кожного з учасників, зокрема: прокурор здійснює процесуальне керівництво й координацію в межах компетенції; керівник слідчої групи організовує виконання плану; військові формування та підрозділи ДСНС забезпечують безпекові, вибухотехнічні й аварійно-рятувальні заходи; спеціалісти та експертні установи сприяють виявленню, вилученню й дослідженню об'єктів.

Запропонований алгоритм передбачає оцінювання безпеки території; координаційну нараду; визначення першочергових процесуальних дій, виконавців і строків; розподіл місця події на сектори; захищений інформаційний обмін; залучення спеціалістів; документування передавання, дослідження та зберігання речових доказів і цифрової інформації; складання звіту. Матеріали міжнародних організацій, спільних слідчих груп та Міжнародного кримінального суду запропоновано одержувати, перевіряти й долучати лише в порядку, передбаченому КПК України та міжнародними договорами України. Проєкт, не змінюючи законодавчої компетенції органів, узгоджує їхні дії, запобігає дублюванню та забезпечує належну процесуальну форму матеріалів.

Розділ 5 «Особливості міжнародного співробітництва під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 5.1 *«Правова основа міжнародного співробітництва під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку»* дисертанткою здійснено аналіз міжнародних і національних нормативних актів, які регулюють співробітництво держав під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

За результатами дослідження обґрунтовано потребу в удосконаленні правового регулювання міжнародного співробітництва за рахунок імплементації положень Люблянсько-Гаазької конвенції до національного законодавства України. Запропоновано вдосконалити положення Кримінального кодексу України щодо універсальної юрисдикції, імплементувати принцип *aut dedere aut judicare* («видати або судити»), а також розширити процесуальні механізми міжнародної правової допомоги через нормативне врегулювання діяльності спільних слідчих груп, проведення транскордонного спостереження, застосування спеціальних методів розслідування та обмін цифровою доказовою інформацією в кримінальних провадженнях щодо міжнародних злочинів.

Крім того, запропоновано вдосконалити правове регулювання дистанційної участі учасників кримінального провадження, посилити процесуальні гарантії

потерпілих від міжнародних злочинів, запровадити комплексний механізм відшкодування завданої їм шкоди, гармонізувати національне законодавство із міжнародними стандартами захисту свідків і потерпілих, а також нормативно визначити особливості взаємодії українських правоохоронних органів з міжнародними кримінальними судами, трибуналами та іноземними компетентними органами.

Сформульовано авторські пропозиції щодо внесення змін і доповнень до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України, спрямовані на імплементацію положень Люблянсько-Гаазької конвенції, удосконалення правового регулювання міжнародного співробітництва, розширення процесуальних механізмів міжнародної правової допомоги та гармонізацію національного законодавства із сучасними міжнародними стандартами розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Зазначені законодавчі пропозиції систематизовано та викладено в окремому додатку до дисертації у формі конкретних проєктів змін до законодавства України, що забезпечує можливість їхнього використання в подальшій нормотворчій діяльності.

У підрозділі 5.2 *«Форми міжнародного співробітництва під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку»* досліджено сучасні процесуальні, організаційні та криміналістичні форми міжнародного співробітництва, які забезпечують ефективне документування, доказування та розслідування кримінальних правопорушень міжнародного характеру. Зазначено, що в умовах повномасштабної збройної агресії проти України міжнародна взаємодія набула визначального значення для забезпечення повноти доказової бази, координації діяльності компетентних органів різних держав і реалізації принципу невідворотності кримінальної відповідальності за міжнародні злочини.

Проаналізовано міжнародно-правові засади співробітництва під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, визначено особливості застосування положень Римського статуту Міжнародного кримінального суду, міжнародних договорів у сфері взаємної правової допомоги, екстрадиції, діяльності спільних слідчих груп (Joint Investigation Team), а також нормативно-правових актів, що регламентують взаємодію України з Євроюстом, Європолем та іншими міжнародними правоохоронними інституціями. Обґрунтовано, що набуття Україною статусу держави-учасниці Міжнародного кримінального суду суттєво розширило можливості міжнародного кримінального співробітництва та створило додаткові процесуальні механізми притягнення до відповідальності осіб, причетних до вчинення міжнародних злочинів.

Досліджено процесуальні й організаційні особливості діяльності спільних слідчих груп (ЖТ), визначено їхнє місце в системі міжнародного співробітництва під час розслідування кримінальних правопорушень міжнародного характеру. Встановлено, що використання зазначеного механізму забезпечує оперативний обмін доказовою інформацією, координацію проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, усуває потребу в багатоетапних процедурах міжнародної правової

допомоги та сприяє ефективному використанню отриманих доказів у кримінальних провадженнях різних держав.

Особливу увагу приділено участі міжнародних експертів, спеціалізованих експертних установ, міжнародних організацій і судових інституцій у документуванні кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Визначено особливості їхньої взаємодії з органами досудового розслідування України під час проведення оглядів місць подій, ексгумацій, судово-медичних, молекулярно-генетичних, балістичних та інших експертних досліджень, а також під час фіксації цифрових доказів і документування наслідків порушень міжнародного гуманітарного права. Обґрунтовано, що залучення міжнародних експертів сприяє впровадженню сучасних криміналістичних методик, забезпечує об'єктивність доказування та підвищує рівень довіри міжнародної спільноти до результатів розслідування.

Проаналізовано сучасні форми міжнародної правової допомоги, екстрадиції, передачі осіб міжнародним судовим установам, міжнародного інформаційного обміну, використання механізмів кримінальної розвідки та оперативно-розшукового співробітництва. Встановлено, що в умовах воєнного стану особливого значення набуває оперативний обмін доказовою, аналітичною та розвідувальною інформацією між компетентними органами різних держав, використання можливостей офіцерів зв'язку, міжнародних інформаційних платформ, спеціалізованих баз даних і сучасних цифрових засобів комунікації, що забезпечують своєчасне виявлення причетних осіб, документування їхньої діяльності та встановлення джерел доказової інформації.

Зроблено висновок, що ефективність розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку безпосередньо залежить від комплексного використання міжнародно-правових, процесуальних, організаційних і криміналістичних форм співробітництва. Обґрунтовано потребу в подальшому вдосконаленні національного кримінального процесуального законодавства в частині розвитку механізмів міжнародної взаємодії, розширенні практики функціонування спільних слідчих груп, активнішому використанні можливостей міжнародних судових інституцій, цифрових технологій і сучасних інформаційно-аналітичних систем, що забезпечить підвищення ефективності документування міжнародних злочинів та реалізацію принципу невідворотності кримінальної відповідальності.

У підрозділі 5.3 «Співробітництво із Міжнародним кримінальним судом та іншими міжнародними правоохоронними організаціями під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку» авторкою досліджено організаційно-правові засади взаємодії правоохоронних органів України з Міжнародним кримінальним судом та іншими міжнародними інституціями. Встановлено, що міжнародне співробітництво є одним із ключових елементів ефективного розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, оскільки забезпечує отримання доказової інформації, проведення спільних процесуальних дій, встановлення осіб, причетних до вчинення кримінальних правопорушень, та координацію діяльності компетентних органів різних держав.

За результатами проведеного дослідження встановлено, що імплементація положень Римського статуту Міжнародного кримінального суду та розвиток механізмів співробітництва України з МКС є одним із ключових напрямів удосконалення національної системи кримінальної юстиції в умовах збройної агресії російської федерації проти України. Внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та доповнення його розділом IX² створило нормативне підґрунтя для практичної взаємодії компетентних органів України з МКС, однак аналіз відповідних положень свідчить про наявність окремих колізій і прогалин у правовому регулюванні.

Зокрема, встановлено невідповідність окремих положень КПК України вимогам Римського статуту в частині підстав відмови у виконанні прохань МКС, здійснення процесуальних дій прокурором Суду на території України, а також порядку вирішення конкуренції між запитами МКС та іноземних держав щодо передачі чи екстрадиції осіб. Крім того, чинне кримінальне процесуальне законодавство України не містить спеціального механізму врегулювання колізій юрисдикції між МКС та іншими суб'єктами міжнародного співробітництва, що може негативно впливати на ефективність виконання міжнародних зобов'язань держави.

У зв'язку з цим обґрунтовано доцільність удосконалення національного законодавства за рахунок: гармонізації положень статей 557, 558, 621 та 624 КПК України з нормами Римського статуту; нормативного закріплення процедури вирішення конкуренції запитів МКС та іноземних держав з урахуванням положень статті 90 Римського статуту; законодавчого розмежування інститутів екстрадиції та передачі особи в розпорядження МКС; запровадження механізму системного моніторингу відповідності національного законодавства практиці Міжнародного кримінального суду.

ВИСНОВКИ

У висновках сформульовано найбільш суттєві положення, отримані в результаті дисертаційного дослідження, наведено нове вирішення наукової проблеми щодо кримінальних процесуальних і криміналістичних засад розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, а також науково обґрунтовані рекомендації й пропозиції щодо вдосконалення правової регламентації та практики такої діяльності:

1. Встановлено, що за наявності значного масиву теоретико-правових досліджень кримінальні процесуальні й криміналістичні засади розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку не сформовано. Недостатньо розробленими залишаються їх криміналістична класифікація, предмет доказування, типові слідчі ситуації, алгоритми процесуальних дій, використання спеціальних знань і цифрової інформації, процедура *in absentia* та міжнародна взаємодія. Для усунення цієї прогалини застосовано комплексний методологічний підхід, який поєднав положення кримінального процесу, криміналістики, судової експертології, міжнародного кримінального та міжнародного гуманітарного права. На цій основі сформовано

комплексну методику розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства й міжнародного правопорядку, що охоплює криміналістичну характеристику, початковий етап, організацію та тактику процесуальних дій, доказування, взаємодію й міжнародне співробітництво.

2. Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку – це передбачені розділом XX Особливої частини КК України суспільно небезпечні винні діяння, що посягають на суспільні відносини, які забезпечують мир, безпеку людства та міжнародний правопорядок, і за вчинення яких встановлено кримінальну відповідальність. Неоднорідність цієї законодавчої групи зумовила потребу в її криміналістичній класифікації: за особливостями механізму кримінально протиправної діяльності – на управлінські, бойові, системні та організаційно-забезпечувальні діяння; за специфікою доказування – на діяння з переважанням документальної, матеріально-фіксованої чи цифрової доказової інформації, а також зі змішаним типом доказування. Такий поділ пов'язує кожную класифікаційну групу з характерними обставинами, що підлягають доказуванню, джерелами доказової інформації, типовими слідчими ситуаціями, першочерговими процесуальними діями, криміналістичними засобами та формами міжнародного співробітництва. Визначено також напрями усунення термінологічних і системних неузгодженостей розділу XX та узгодження ст. 437, 438, 442 і 442-1 КК України з міжнародними зобов'язаннями України.

3. Зарубіжний досвід (Данія, Іспанія, Литва, Латвія, Німеччина, Хорватія тощо) підтвердив ефективність спеціалізації органів розслідування, використання спільних слідчих груп, централізованого накопичення доказової інформації та нормативного врегулювання роботи з комп'ютерними даними, матеріалами відкритих джерел і супутниковими знімками. Для України перспективними способами імплементації є запровадження механізму структурних розслідувань міжнародних кримінальних правопорушень; створення спеціалізованих підрозділів з їхнього розслідування; нормативне врегулювання використання цифрових доказів, матеріалів відкритих джерел інформації та супутникових даних; удосконалення механізмів міжнародного співробітництва й функціонування спільних слідчих груп; формування централізованих баз доказової інформації щодо кримінальних правопорушень цієї категорії.

4. Специфіка кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку зумовлює потребу в розширеному підході до визначення системи обставин, що підлягають встановленню, яка повинна враховувати не лише вимоги кримінального процесуального законодавства, а й особливості міжнародного гуманітарного та міжнародного кримінального права. Повнота доказування в таких кримінальних провадженнях досягається через комплексне встановлення обставин, що характеризують контекст збройного конфлікту, взаємозв'язок між окремими епізодами злочинної діяльності, особливості командної відповідальності, характер і масштаби порушень міжнародного гуманітарного права, а також використання різнорідних джерел доказової інформації, серед яких дедалі більшого значення набувають цифрові дані, результати дистанційного зондування Землі, матеріали відкритих джерел інформації та міжнародних механізмів документування. Такий підхід забезпечує формування цілісної системи, що підвищує ефективність

планування досудового розслідування, створює передумови для правильної кримінально-правової кваліфікації діяння та забезпечує узгодженість національної практики з міжнародними стандартами розслідування міжнародних злочинів.

5. Формування й розвиток типових слідчих ситуацій у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку визначаються сукупністю кримінальних процесуальних, криміналістичних, безпекових і міжнародно-правових чинників, що обумовлюють високий рівень інформаційної невизначеності та потребують постійної адаптації алгоритмів розслідування до умов воєнного стану. Виокремлено ситуації, за яких: місце події доступне, але правопорушника не встановлено; доступ обмежений бойовими діями або тимчасовою окупацією; особу встановлено й вона перебуває на підконтрольній Україні території; особу встановлено, але вона перебуває на тимчасово окупованій території або за кордоном.

Вирішальне значення для розслідування має характер доступу до місця події, можливість встановлення підозрюваних, стан збереження інформації, особливості міжнародної взаємодії та динаміка оперативної обстановки, що потребує застосування ситуаційного підходу як універсального інструменту організації досудового розслідування. Використання типових слідчих ситуацій як основи побудови криміналістичних алгоритмів забезпечує своєчасне визначення оптимальної послідовності процесуальних дій, підвищує ефективність взаємодії між суб'єктами розслідування, сприяє раціональному використанню доказового потенціалу та мінімізує негативний вплив чинників, пов'язаних із бойовими діями, тимчасовою окупацією територій і транснаціональним характером міжнародних злочинів.

6. Ефективне розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку неможливе без комплексного використання спеціальних знань, використання яких має системно пов'язуватися з об'єктом дослідження, характером слідів, обставинами, що підлягають доказуванню, та завданнями відповідної процесуальної дії. Для місць обстрілів вагомим є залучення вибухотехніків і криміналістів, для масових поховань – судово-медичних експертів і фахівців із молекулярно-генетичних досліджень, для дослідження комп'ютерних даних – спеціалістів із цифрової криміналістики.

Визначено послідовність залучення спеціалістів: постановка завдань; вибір спеціаліста й технічних засобів; виявлення, фіксація, вилучення, пакування та збереження об'єктів; відбір зразків; призначення експертизи; оцінювання висновку експерта, що охоплюють широкий спектр криміналістичних, військових, медичних, інженерних, цифрових, лінгвістичних, психологічних, геоінформаційних і міжнародно-правових компетентностей. Розширення кола спеціалістів, які залучаються до документування міжнародних злочинів, активне використання сучасних цифрових технологій, результатів аналізу відкритих джерел інформації, супутникових даних, безпілотних систем, технологій тривимірної реконструкції та інших інноваційних засобів криміналістичного забезпечення істотно підвищує повноту, достовірність і об'єктивність доказової інформації.

7. Порядок огляду місця події має визначатися видом об'єкта, характером слідової картини, площею території та рівнем безпекової загрози. Для місць ракетних,

авіаційних і артилерійських ударів, зруйнованих об'єктів, убивств, катувань, незаконного утримання, масових поховань і територій із вибухонебезпечними предметами розроблено диференційований алгоритм, який охоплює оцінювання безпеки; обстеження території вибухотехніками; визначення меж і секторів; орієнтувальну, оглядову, вузлову та детальну фіксації; геопросторову прив'язку; виявлення, опис, пакування й направлення об'єктів на експертизу. Потребу в такому порядку підтверджують мінна небезпека (86,8 %), повторні обстріли (81,6 %) та значна площа місця події (75,2 %). Результати застосування панорамної фотозйомки, безпілотних систем, геолокації і 3D-моделювання мають відображатися в протоколі зі збереженням первинних файлів і метаданих. Запровадження єдиної методики розслідування підтримали 87,6 % респондентів.

8. Тактика проведення допиту в кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку повинна ґрунтуватися на поєднанні криміналістичних рекомендацій із міжнародними стандартами захисту прав людини, урахуванні психоемоційного стану потерпілих і свідків, особливостей отримання інформації про події, пов'язані зі збройним конфліктом, та потребі в забезпеченні їхньої безпеки. Високий рівень травматизації учасників кримінального провадження, значний проміжок часу між подією та її документуванням, перебування осіб за межами України, використання дистанційних форм участі в процесуальних діях і потреба в залученні перекладачів, психологів та інших спеціалістів зумовлюють трансформацію традиційних підходів до організації та проведення допиту. Використання сучасних тактичних прийомів, заснованих на індивідуалізації комунікації, поетапному відтворенні обставин події, комплексній перевірці отриманих відомостей та інтеграції цифрових засобів фіксації показань, підвищує достовірність доказової інформації, мінімізує ризик повторної травматизації потерпілих і забезпечує ефективне використання отриманих показань у національному та міжнародному кримінальному провадженні.

9. Вибір слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій зумовлюється характером тактичного завдання, наявною доказовою інформацією, ризиком її втрати, безпековими умовами та місцезнаходженням учасників провадження. Специфіка міжнародних злочинів обумовлює потребу в широкому використанні одночасного проведення процесуальних дій, призначення різних видів судових експертиз, отримання біологічних і цифрових зразків, проведення освідування, пред'явлення для впізнання, слідчих експериментів, а також активного застосування механізмів міжнародного співробітництва та сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Комплексне планування процесу розслідування, узгодженість проведення окремих процесуальних дій, інтеграція їхніх результатів із цифровими джерелами інформації та забезпечення процесуальної допустимості отриманих доказів формують сучасну криміналістичну модель розслідування міжнародних злочинів, здатну забезпечити повне, всебічне й об'єктивне встановлення обставин кримінального правопорушення відповідно до вимог національного законодавства та міжнародних стандартів кримінального правосуддя.

10. Розглянуто процесуальний порядок здійснення спеціального кримінального провадження щодо кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Перебування особи на тимчасово окупованій території,

території держави-агресора або за кордоном само собою не є достатньою підставою для здійснення спеціального досудового розслідування. Ухвалення відповідного рішення потребує послідовної перевірки умов, передбачених главою 24-1 КПК України: набуття особою статусу підозрюваного та досягнення повноліття; належної кримінально-правової кваліфікації; документування переховування на тимчасово окупованій території України чи території держави-агресора з метою ухилення від кримінальної відповідальності або оголошення особи в міжнародний розшук; додержання порядку повідомлення та виклику; участі захисника; подання мотивованого клопотання й одержання ухвали слідчого судді. Окремо враховується ухвалення рішення про передачу підозрюваного для обміну як військовополоненого та здійснення такого обміну. Визначено основні напрями підвищення ефективності спеціального кримінального провадження: удосконалення механізму належного повідомлення особи про кримінальне провадження, посилення гарантій права на захист, запровадження дієвого механізму перегляду судових рішень, ухвалених *in absentia*, розширення можливостей використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій під час здійснення процесуальних дій і гармонізація положень КПК України з міжнародними стандартами забезпечення права на справедливий суд.

Виявлено окремі недоліки законодавчого регулювання спеціального кримінального провадження щодо кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Обґрунтовано недоцільність внесення ст. 445 КК України до переліку кримінальних правопорушень, визначених ч. 2 ст. 297-1 КПК України, оскільки зазначене діяння, відповідно до чинного кримінального законодавства, є кримінальним проступком, тоді як процедура *in absentia* застосовується щодо злочинів. Водночас запропоновано доповнити ч. 2 ст. 297-1 КПК України посиланням на ст. 346-2 КК України.

11. Доказування в провадженнях зазначеної категорії характеризується значним обсягом цифрової інформації: фото- й відеоматеріали (97,3 %), записи камер відеоспостереження (93,3 %), інформація із соціальних мереж (88,6 %). Основними недоліками є втрата первинних файлів і метаданих, складність установлення походження, автора, часу та місця створення інформації, неналежне документування її одержання, копіювання, передавання й зберігання. Цифрова інформація та результати OSINT набувають доказового значення після їх одержання, перевірки, оцінювання й віднесення до процесуальних джерел, передбачених ч. 2 ст. 84 КПК України. Запропоновано нормативно визначити порядок фіксації джерела, способу одержання, метаданих і характеристик носія; створення первинної та робочої копій; обчислення хеш-ідентифікатора; документування доступу; забезпечення стороні захисту можливості перевірки. Водночас збіг хеш-значень підтверджує незмінність файлу після обчислення, але недостовірність його змісту чи законність одержання.

12. Взаємодія правоохоронних та інших органів на деокупованих територіях і в районах бойових дій ускладнюється дублюванням заходів, несвоєчасним інформаційним обміном, невизначеністю виконавців і порушенням порядку передавання вилучених об'єктів. Для усунення цих недоліків розроблено проєкт Інструкції з організації взаємодії правоохоронних органів з іншими органами під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та

міжнародного правопорядку на деокупованих територіях, яким без зміни законодавчо встановленої компетенції розмежовано функції прокурора, керівника слідчої групи, оперативних підрозділів, військових формувань, підрозділів ДСНС, спеціалістів та експертних установ. Запропонований порядок охоплює оцінювання безпеки; проведення координаційної наради; визначення процесуальних дій, виконавців і строків; розподіл місця події на сектори; захищений обмін інформацією; залучення спеціалістів; документування передавання, дослідження та зберігання об'єктів. Матеріали міжнародних організацій, спільних слідчих груп і МКС підлягають одержанню, перевірці й долученню відповідно до КПК України та міжнародних договорів. Створення спеціалізованих слідчо-оперативних груп підтримали 81,2 % опитаних.

13. Наявне договірне регулювання неповною мірою відповідає потребам міжнародної правової допомоги в провадженнях щодо кримінальних правопорушень, передбачених розділом XX Особливої частини КК України. Вирішення цієї проблеми пов'язується з імплементацією положень Люблянсько-Гаазької конвенції щодо взаємної правової допомоги, екстрадиції, спільних слідчих груп, відеоконференції, обміну цифровою інформацією, захисту потерпілих і свідків та відшкодування заподіяної шкоди. Запропоновано узгодити положення КК України і КПК України щодо здійснення юрисдикції за присутністю особи та реалізації правила «видати або судити».

14. Міжнародне співробітництво під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку в сучасних умовах перетворилося на самостійну складову криміналістичного забезпечення процесу доказування, ефективність якої безпосередньо впливає на повноту документування міжнародних злочинів, своєчасність отримання доказової інформації та реалізацію принципу невідворотності кримінальної відповідальності. Комплексне використання різних форм міжнародної взаємодії, зокрема співпраці з Міжнародним кримінальним судом, створення та функціонування спільних слідчих груп (Joint Investigation Team), виконання запитів про міжнародну правову допомогу, застосування екстрадиційних механізмів, залучення міжнародних експертів, обміну оперативною, розвідувальною та цифровою інформацією, забезпечує інтеграцію процесуальних, організаційних, криміналістичних і технічних можливостей компетентних органів різних держав у єдину систему міжнародного кримінального переслідування. Такий підхід сприяє формуванню належної доказової бази відповідно до міжнародних стандартів, підвищує ефективність документування кримінальних правопорушень, вчинених в умовах збройного конфлікту, та забезпечує можливість використання отриманих доказів як у національному кримінальному провадженні, так і під час здійснення міжнародного кримінального правосуддя.

15. Набання Римським статутом чинності для України та доповнення КПК України розділом IX² сформували правову основу співробітництва з МКС, однак не усунули всіх процесуальних неузгодженостей. Потребують уточнення порядок вирішення конкуренції між проханням Суду та запитом іноземної держави, підстави відмови в співробітництві, проведення процесуальних дій Прокурором МКС на території України та розмежування передачі особи Суду й екстрадиції. Запропоновано визначити пріоритетність конкурентних звернень відповідно до ст. 90

Римського статуту; узгодити підстави відмови з його положеннями; конкретизувати порядок погодження процесуальних дій; закріпити самостійне визначення передачі особи МКС. Реалізація цих положень забезпечить належне виконання міжнародних зобов'язань України та використання одержаних матеріалів у національному кримінальному провадженні.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

*статті в закордонних виданнях, проіндексованих у базах даних
Web of Science Core Collection та/або Scopus:*

1. Duiunova T., Voznyk M., Koretskyi S., Chernetska O., Shylinhov V. International humanitarian law and ecocide: the war in Ukraine as a case study. *European Journal of Environmental Sciences*. 2024. Vol. 14, № 1. С. 14–17. URL : <https://www.scopus.com/pages/publications/85197546423?origin=resultslist>
2. Vorontsov A., Semenyshyn M., Chernetska O., Zalievska I., Yehorov S. Accountability of Public Officials for Committing Criminal Offenses Against Justice. *International Journal of Legal Information*. 2024. Vol. 52, Issue 1. P. 55–73. URL : <https://www.scopus.com/pages/publications/85214300940?origin=resultslist>
3. Harasym P., Chernetska O., Galagan S., Patyk A., Patyk L., Humin O. Public participation in crime prevention in Ukraine. *Revista de Gestao Social e Ambiental*. 2024. Vol. 18. P. 1–13. URL : <https://www.scopus.com/pages/publications/85193526398?origin=resultslist>
4. Kovalenko V., Ierusalymov I., Chernetska O., Filashkin V., Savitskyi V. Combating Criminal Offenses Against Peace, Human Security and International Legal Order in the Conditions of Sustainable Development. *Archives des Sciences: A Multidisciplinary Journal*. 2024. Volume 74, Issue 4. P. 195–200. URL : <https://www.scopus.com/pages/publications/105047878724?origin=resultslist>

статті в наукових періодичних виданнях інших держав:

1. Antoshchuk A., Chernetska O., Tereshchenko YU., Krasnyuk I., Mikhailov V. Use of special knowledge in the investigation of criminal offences against peace and security of mankind. *Lex localis-journal of local self-government*. 2025. Vol. 23, № S4. P. 1349–1358. URL : <https://www.proquest.com/openview/564e169abf905f535f9593761eed45b/1?pq-origsite=gscholar&cbl=55210>
2. Matsola A., Nesterova I., Vyshnevskaya M., Chernetska O., Komarynska Yu., Pavluk O. Institutional and Legal Mechanism for Combating Crimes Against Peace and Security of Humanity in Ukraine. *JZU Natural science*. 2026. Vol. 57 : Issue 2. P. 82–92. URL : <https://naturalscience.pro/vol-57-issue-2-2026>
3. Chernetska O. Human Rights and Modernization of the Constitution of Ukraine. *Innovations in science: the challenges of our time : Collective monograph*. 2019. Volume 2. Accent Graphics Communications & Publishing. P. 240–248. URL : <https://ir.dpu.edu.ua/entities/publication/420abfca-19be-4337-bee6-6f9559f4c711>

*статті в наукових виданнях, внесених
до Переліку наукових фахових видань України:*

1. Черненко О. В. Воєнні злочини у системі кримінально-протиправних посягань: міжнародна та європейська практика. *Ірпінський юридичний часопис*. 2024. № 4 (17). С. 282–289. URL : <https://ojs.dpu.edu.ua/index.php/irplegchr/article/view/285>
2. Чернецька О. В. Особливості розслідування екоциду в умовах війни. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. № 6. С. 203–207. URL : <https://nvppp.in.ua/vip/2024/6/36.pdf>
3. Chernetska O. Establishment of joint investigation teams in the investigation of criminal offenses against peace and security of mankind. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2024. № 1. С. 112–118. URL : <https://pgp-journal.kiev.ua/archive/2024/1/22.pdf>
4. Чернецька О., Андрійченко О. Практика Європейського суду з прав людини у здійсненні правосуддя. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 4. С. 284–288. URL : <https://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/4/54.pdf>
5. Чернецька О. В. Співробітництво України і Міжнародного кримінального суду у сфері відповідальності за злочини проти людяності. *Ірпінський юридичний часопис*. 2023. Вип. 3 (12). URL : <https://ojs.dpu.edu.ua/index.php/irplegchr/article/view/126>
6. Чернецька О. В. Генезис правової охорони миру та безпеки людства в Україні. *Ірпінський юридичний часопис*. 2025. № 3 (20). С. 135–142. URL : <https://ojs.dpu.edu.ua/index.php/irplegchr/article/view/385>
7. Чернецька О. В. Міжнародне співробітництво під час розслідування воєнних кримінальних правопорушень. *Ірпінський юридичний часопис*. 2025. № 2 (19). С. 266–273. URL : <https://ojs.dpu.edu.ua/index.php/irplegchr/article/view/343>
8. Чернецька О. В. Досвід країн ЄС у розслідуванні злочинів проти миру та безпеки людства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 8. С. 609–612. URL : https://lsej.org.ua/8_2020/156.pdf
9. Чернецька О. В. Засади міжнародного співробітництва під час розслідування кримінальних правопорушень проти миру та безпеки людства. *Право і суспільство*. 2021. № 4. С. 305–311. URL : https://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2021/4_2021/45.pdf
10. Чернецька О. В. Особливості предмету доказування кримінальних правопорушень проти миру та безпеки людства. *Право та державне управління*. 2022. № 2. С. 396–402. URL : https://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2022/57.pdf
11. Чернецька О. В. Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій при розслідуванні злочинів проти миру та безпеки людства. *Держава та регіони*. 2023. № 4. С. 504–509. URL : https://law.stateandregions.zp.ua/archive/4_2023/82.pdf
12. Чернецька О. В. Пріоритетні напрями діяльності правоохоронних органів щодо розслідування злочинів проти миру та безпеки людства. *Український політико-правовий дискурс*. 2026. № 21. С. 1–20. URL : <https://ppdnz.com.ua/index.php/home/article/view/626/523>

13. Чернецька О. В. Особливості методики розслідування воєнних злочинів в умовах активних бойових дій. *Європейський правничий часопис*. 2026. № 12. С. 89–93. URL : https://cms.legal-journal.e-u.edu.ua/uploads/12_14_8bc9b8c41a.pdf
14. Чернецька О. В. Розслідування мародерства як воєнного злочину в Україні. *Національні інтереси*. 2026. № 4 (21). С. 1615–1627. URL : <https://perspectives.pp.ua/index.php/niu/article/view/41502>
15. Чернецька О. В. Кореляція міжнародного правопорядку та прав людини в сучасному міжнародному праві. *Ірпінський юридичний часопис*. 2026. Вип. 1 (22). С. 62–69. URL : <https://ojs.dpu.edu.ua/index.php/irplegchr/article/view/461/447>
16. Kononenko V., Chernetska O., Fokin Y. Environmental challenges and economic cooperation between Ukraine and the EU: prospects for sustainable development. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2024. № 5. С. 906–910. URL : <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/313190>
17. Чернецька О. В., Шилінгов В. С. Міжнародні стандарти права на життя людини: проблеми забезпечення в умовах збройного конфлікту. *Ірпінський юридичний часопис*. 2024. Випуск 3 (16). С. 388–396. URL : <https://ojs.dpu.edu.ua/index.php/irplegchr/article/view/248>

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Чернецька О. В. Імплементація міжнародних норм щодо відповідальності за воєнні злочини: теоретичний аспект. *Проблеми забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану*: матеріали Всеукраїнського круглого столу (м. Ірпінь, 15 травня 2024 року). Ірпінь : Державний податковий університет, 2024. С. 106–108. URL : <https://api-ir.dpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a18de709-ea6c-4291-a150-e6ffc26ad763/content>
2. Чернецька О. В. Права і свободи людини і громадянина в Україні в світлі міжнародних стандартів (конституційний аспект). *Проблеми державного будівництва в Україні № 27* : у 2 томах : збірник матеріалів XXIV Міжнародної конференції науково-педагогічних працівників «Європейський вибір України у контексті світових політичних процесів» (м. Київ, 14 березня 2019 року) / Київський міжнародний університет. К. : КиМУ, 2019. Т. 1. С. 39–44. URL : <https://kymu.edu.ua/naukovi-zakhodi-v-kimu/>
3. Чернецька О. В. Міжнародно-правова відповідальність та міжнародно-правові санкції. *Міжнародне право XXI століття: сучасність та майбутнє* : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ірпінь, 25 травня 2022 року) / Державний податковий університет, Навчально-науковий інститут права. Ірпінь : Державний податковий університет, 2022. С. 249–253. URL : <https://dpu.edu.ua/novyny-nni-prava/u-nni-prava-vidbulasia-mizhnarodna-naukovo-praktychna-konferentsiia-mizhnarodne-pravo-khkhi-stolittia-suchasnist-ta-maibutnie>
4. Чернецька О. В., Лісова К. С. Забезпечення балансу між безпекою та правами людини в умовах війни: дотримання стандартів ЄС в Україні. *Україна на шляху інтеграції до Європейського Союзу: здобутки, виклики та перспективи* : матеріали круглого столу (м. Ірпінь, 8 травня 2025 року). Ірпінь : Державний податковий університет, 2025. С. 10–13. URL : <https://surl.li/arkwrr>

5. Кононенко В. П., Чернецька О. В. Конституційні гарантії екологічних прав людини. *Захист прав людини в Україні в умовах воєнного стану* : збірник матеріалів Всеукраїнського науково-практичного круглого столу, присвяченого 30-річчю Навчально-наукового інституту права (м. Ірпінь, 8 жовтня 2025 року). Ірпінь : Державний податковий університет, 2025. С. 64–66. URL : <https://surl.li/nxrzgu>

6. Чернецька О. В. Забезпечення прав людини: міжнародні стандарти та національний вимір. *Права людини в сучасних умовах: гуманістичний та безпековий вимір* : матеріали круглого столу (м. Ірпінь, 29 листопада 2023 року). Ірпінь : Державний податковий університет, 2024. С. 5–7. URL: <https://surl.li/afaldn>.

7. Чернецька О. В. Європеїзація конституційного права України в умовах інтеграції до європейського освітнього середовища. *Проблеми професійної підготовки в умовах євроінтеграції освітнього процесу: погляд науковців і практиків №29* : у 2 томах : збірник матеріалів XXVI Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми професійної підготовки в умовах євроінтеграції освітнього процесу: погляд науковців і практиків» (м. Київ, 25–26 березня 2021 року) / Київський міжнародний університет. К. : КиМУ, 2021. Т. 1. С. 147–153. URL : <https://kymu.edu.ua/naukovi-zakhodi-v-kimu/>

8. Чернецька О. В., Шилінгов В. С. Особливості формування та функціонування права романо-германського типу. *Міжнародне право: de lege praeterita, instante, futura* : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 8 грудня 2017 року). Одеса : Міжнародний гуманітарний університет, 2017. С. 63–66.

9. Чернецька О. В. Місце та значення судового прецеденту в загальному та континентальному типі права. *Сучасні проблеми правової системи України* : збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 26 листопада 2015 року). Львів : Галицька видавнича спілка, 2015. Випуск 7. С. 43–44.

які додатково відображають наукові результати дисертації:

1. Чернецька О. В. Реформування національної правової системи в контексті формування європейського правового простору. *Юридичний вісник України*. 2009. № 49–50. С. 18.

2. Чернецька О. В. Сучасні проблеми правової системи України. *Право України*. 2009. № 11. С. 216–218.

3. Чернецька О. В. Мала енциклопедія міжнародного права / за заг. ред. проф. Ю. Л. Бошицького ; Київський університет права НАН України. К. : Кондор, 2013. 440 с.

4. Бошицький Ю. Л., Чернецька О. В., Дей М. О. Право міжнародних організацій і Україна: у схемах і таблицях : навчальний посібник / за загальною редакцією проф. Ю. Л. Бошицького, М. О. Дей. К. : Видавництво Ліра-К, 2014. 268 с.

5. Чернецька О. В., Шилінгов В. С. Правова система суспільства: загальнотеоретичне дослідження. Проблеми публічного та приватного права : монографія / за заг. ред. Н. В. Мішиної. Львів-Торунь : Ліга-Прес, 2021. 500 с.

6. Чернецька О. В., Шилінгов В. С. Creating and Sources of Romano-Germanic Law. *Oxford Journal of Legal Studies*, 2017. Issue 4 (2) / 966–973.

АНОТАЦІЯ

Чернецька О. В. Кримінальні процесуальні та криміналістичні засади розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Державний податковий університет, Ірпінь, 2026.

У дисертації здійснено комплексне теоретико-прикладне дослідження кримінальних процесуальних і криміналістичних засад розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку в умовах сучасних викликів, зумовлених збройною агресією проти України, трансформацією міжнародної системи безпеки, розвитком цифрових технологій та активізацією міжнародного співробітництва у сфері кримінальної юстиції.

Обґрунтовано, що розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку становить самостійний напрям кримінальної процесуальної та криміналістичної діяльності, який характеризується підвищеною складністю доказування, значною кількістю учасників провадження, транскордонним характером злочинної діяльності, потребою у використанні спеціальних знань і широкого міжнародного співробітництва. Доведено, що сучасна система розслідування таких кримінальних правопорушень потребує формування цілісної наукової концепції, заснованої на поєднанні положень кримінального процесу, криміналістики, міжнародного кримінального права, судової експертології та практики міжнародних судових інституцій.

Ключові слова: кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, міжнародні злочини, досудове розслідування, доказування, криміналістика, кримінальний процес, слідчі (розшукові) дії, спеціальні знання, цифрові докази, воєнний стан, спеціальне досудове розслідування, міжнародне співробітництво, Міжнародний кримінальний суд, спільні слідчі групи, воєнні злочини.

SUMMARY

Chernetska O. V. Criminal procedural and forensic principles of investigation of criminal offenses against peace, security of mankind and international law and order. – Qualification scientific work in the form of a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Law in the specialty 12.00.09 – criminal process and forensics; forensic examination; operational and investigative activities. – State Tax University, Irpin, 2026.

The dissertation carries out a comprehensive theoretical and applied study of criminal procedural and forensic principles of investigation of criminal offenses against peace, security of mankind and international law and order in the conditions of modern challenges caused by armed aggression against Ukraine, transformation of the international security

system, development of digital technologies and activation of international cooperation in the field of criminal justice.

The concept, types and features of criminal offenses against peace, security of mankind and international law and order are studied. It is argued that their forensic characteristics are determined by the high level of organization of the perpetrators, the scale of the consequences, the significant latency of individual manifestations, the complexity of establishing cause-and-effect relationships between the actions of the perpetrators and the damage caused, as well as the need to prove elements of the international legal context of criminal activity. A system of forensically significant features that must be taken into account when building a methodology for investigating the corresponding category of criminal offenses is determined.

The system of circumstances subject to proof during the investigation of criminal offenses against peace, security of mankind and international law and order is substantiated. It is proven that their structure goes beyond the traditional subject of proof and includes establishing the international context of the event, the nature of the armed conflict, the status of the participants, sources of command, the connection between individual episodes of criminal activity, as well as facts confirming the systematic or large-scale nature of illegal actions.

Typical investigative situations of the initial stage of the investigation of criminal offenses against peace, security of mankind and international law and order are established. They are classified depending on the source of primary information, the nature of the evidence base, the location of the suspects, the possibilities of access to the scene of the incident and the presence of an international element. Recommendations are developed for choosing the optimal algorithms of procedural and forensic activities in each of the typical investigative situations.

It is emphasized that the use of special knowledge is one of the key elements of an effective investigation of international crimes. The directions for involving specialists and experts in the fields of forensic medicine, military affairs, ballistics, explosives, digital forensics, geoinformation systems, psychology and international humanitarian law have been determined. The need to expand the procedural possibilities of using special knowledge at all stages of criminal proceedings has been proven.

Scientific approaches to organizing and conducting a scene inspection during the investigation of criminal offenses against peace, security of humanity and international law have been formed. The feasibility of using a comprehensive algorithm for recording the material situation using photo and video shooting, aerial photography, three-dimensional modeling, geospatial mapping and digital documentation of traces of criminally illegal activity has been substantiated.

The peculiarities of the interrogation tactics of victims, witnesses, military personnel, representatives of international organizations and other participants in criminal proceedings have been determined. The need to take into account the psychological consequences of the events experienced, the risk of re-traumatization, the needs to ensure the safety of participants in the proceedings and the use of remote forms of conducting procedural actions has been emphasized.

The features of conducting other investigative (detective) and procedural actions aimed at identifying, recording, verifying and evaluating evidentiary information have been

studied. The specifics of working with digital evidence, open sources of information, satellite surveillance materials, electronic communications and other modern sources of evidence have been determined.

It is proven that the effectiveness of the investigation of international crimes largely depends on the level of interaction between pre-trial investigation bodies, prosecutor's offices, expert institutions, security and defense sector bodies, international organizations and civil society institutions. Proposals are developed to improve coordination mechanisms between subjects of documentation and investigation of criminal offenses of the specified category.

Special attention is paid to international cooperation during the investigation of criminal offenses against peace, security of humanity and international law and order. It is established that the modern model of international cooperation includes the activities of joint investigative teams, the use of mechanisms of international legal assistance, cooperation with international judicial institutions, law enforcement organizations and specialized agencies.

It is substantiated that after Ukraine acquires the status of a state party to the Rome Statute of the International Criminal Court, the issues of cooperation between national law enforcement agencies and the International Criminal Court acquire a fundamentally new significance. The features of the use of evidence obtained within the framework of international cooperation, ensuring the protection of victims and witnesses, as well as the implementation of the principle of complementarity during the criminal prosecution of persons involved in the commission of international crimes are determined.

Based on the results of the study, a set of theoretical provisions, practical recommendations and legislative proposals aimed at increasing the efficiency of the investigation of criminal offenses against peace, security of humanity and international law and order, improving the criminal procedural legislation of Ukraine, strengthening international cooperation and introducing modern forensic technologies into the practice of law enforcement agencies are formulated.

Keywords: criminal offenses against peace, security of mankind and international law and order, international crimes, pre-trial investigation, evidence, forensics, criminal process, investigative (search) actions, special knowledge, digital evidence, martial law, special pre-trial investigation, international cooperation, International Criminal Court, joint investigation teams, war crimes.